

Irena
Ravlić

Materijalnost u fokusu umjetničkog djela

XVI. Dani Cvita Fiskovića. Materijalnost umjetničkog djela,
znanstveni skup, Rab, 26. – 29. rujna 2018.

Ovogodišnje izdanje našega najznačajnijeg bijenalnog znanstvenog skupa održano je u gradu Rabu, na istoimenom kvarnerskom otoku. Za održavanje skupa zaslužan je Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu te znanstveno-priređivački odbor kojega su činili: akademik Igor Fisković, dr. sc. Jasenka Gudelj, dr. sc. Laris Borić, Miljenko Domijan, dr. sc. Predrag Marković, dr. sc. Ana Marinković i dr. sc. Ana Munk. Tema ovogodišnjih Dana bila je materijalnost umjetničkoga djela, tako da je u fokusu istraživačkih izlaganja bilo: propitivanje stvari (*materia prima*) u trenutku nastanka djela, istraživanje fizičkih svojstava samoga materijala, kao i problematika suvremenog proučavanja materijalnosti pojedinoga djela. Od ukupno dvadeset i dva izlagača, članova akademske zajednice, predstavnika brojnih institucija, konzervatora u praksi te značajnog broja mladih istraživača iz Hrvatske, na skupu su sudjelovali i istraživači s beogradskog i ljubljanskog sveučilišta.

Na svečanom otvorenju, nakon uvodnih riječi i pozdrava, Miljenko Domijan održao je predavanje na temu rapske kulturne baštine, njezine vrijednosti, očuvanja i obnove, a zatim je, sada već tradicionalno, slijedilo predstavljanje autora i urednika novih knjiga i izdanja vezanih za temu skupa.

Izlaganja ostalih sudionika nastojala su se uklopiti u tematski ili vremenski

zaokružene sesije. Radni dio skupa otvorila je Zoraida Demori Staničić održavši izlaganje o oslikanim poleđinama u starom slikarstvu u Dalmaciji, u kontekstu materijala i značenja koja se kroz njega daju iščitati. Žana Matulić Bilač svojim izlaganjem o restauratorskim radovima na ikoni Gospe od Žnjana otvorila je važna pitanja iz suvremene prakse konzervatorsko-restauratorskih procesa, kao i važnost dijaloga

među strukom, odnos teorijskih postavki i same prakse. Joško Belamarić je, na kraju prve sesije, pokušao pomnije rekonstruirati izgled "odbačenoga" preslikanog poliptiha na današnjem Rapskom poliptihu Paola Veneziana. Slijedila su dva izlaganja korpusom vezana za Strossmayerovu galeriju starih majstora HAZU. Prvo, Ivana Ferencaka, o materijalnim tragovima na poleđini slika iz Mimarine donacije galeriji, gdje u fokus istraživanja stavlja oznake aplicirane na poleđinama slika te preko njih pokušava utvrditi provenijenciju, ali i fizičke intervencije pojedinih konzervatorskih zahvata na njima. S druge strane, Ljerka Dulibić bavila se problematikom slikarstva na rijetkim materijalima, prije svega sa slikama na kamenim pločama, jasno se i u potpunosti uklapajući u temu skupa, dok je o materijalnosti, likovnoj opremi i reprezentativnosti knjige tijekom srednjega i ranoga vijeka u Hrvatskoj govorio Milan Pelc.

Na problem "recikliranja" arhitekture, i to one rimske u razdoblju između 4. i 11. stoljeća, osvrnula se Maja Zeman, stavivši u fokus izlaganja lokalitet dviju bazilika na splitskom Manušu, dok je Jasmina S. Ćirić govorila o opeci kao jednom od glavnih graditeljskih materijala bizantske dinastije Paleologa, tumačeći određene značenjske veze koje joj je ova vladarska obitelj pridavala.

Prvi dan, obilježen intenzivnom izlagačkom aktivnosti ublažila je zanimljiva, dinamična, a nadasve potrebna rasprava koju je potaknuo okrugli stol naslovljen "Slika i tvar spomenika u suvremenoj Hrvatskoj između održavanja i preobrazbe", čiji je voditelj bio Marko Špikić, a u ulozi glavnih govornika Miljenko Domijan i Joško Belamarić. Na njemu su se otvorila i naznačila brojna pitanja i problemi suvremene zaštite spomenika kod nas te problemi ustrojstva i djelovanja konzervatorske službe danas.

Drugi radni dan skupa otvorilo je predavanje Palme Karković Takalić koja je

analizom materijala, u ovom slučaju antičkog kamena, odnosno njegove provenijencije, pokušala dati odgovor na pitanje mjesta, datacije, ikonografije i funkcije kamenoga kipa Izide iz Enone. Ivan Alduk i Domagoj Perkić u svom su se izlaganju dotaknuli jednoga do sada malo istražena aspekta kada su u pitanju stećci, a to je pitanje kamenoloma za stećke, te su predstavljajući rezultate iscrpnog terenskog istraživanja pokušali rekonstruirati svojevrsni put stećaka, od "branja" kamenog bloka preko njegove obrade do konačnog postavljanja na groblju. Prva sesija drugoga dana završila je izlaganjem Renate Novak Klemenčić o upotrebi importiranoga kamena u prvoj polovici 15. stoljeća u Dubrovniku, u kojem je autorica pokušala objasniti razloge za korištenje pojedine vrste kamena i što je materijal značio u percepciji tih istih spomenika. Nadalje, Ivan Braut održao je izlaganje o breči kao graditeljskom i skulptorskom materijalu karakterističnom za Rab u ranom novom vijeku, stavivši naglasak na opus kipara Petra Radovana Trogirana koji u to vrijeme boravi upravo na Rabu i za rapske naručitelje izrađuje više reprezentativnih djela upravo u ovom materijalu. O mramornoj skulpturi s venecijanskoga područja, s naglaskom na iluzionističko tretiranje mramora, u razdoblju ranog novog vijeka govorio je Matej Klemenčić. Sofija Sorić u svom se izlaganju bavila drvom kao materijalom u srednjovjekovnoj i ranonovovjekovnoj stambenoj arhitekturi Zadra, materijalom često zapostavljenim pri proučavanju stambene arhitekture. Izvornu opremu ovih kuća rekonstruirala je uvidom u arhivske spise te pritom pokazala svu raznovrsnost nazivlja, funkcija i dekoracije drvene građe. Isti materijal bio je i u fokusu Marka Filipa Pavkovića čija je tema izlaganja bila recepcija tradicionalne drvene kuće u zidanoj stambenoj arhitekturi zagrebačke Opatovine i Gornjega grada u 18. i 19. stoljeću, pokazujući imantnost drva kao materijala u lokalnomu

genius lociju. Katja Mahnič govorila je o materijalnosti umjetničkoga djela kao osnove njegove spomeničke vrijednosti, a Dragan Damjanović o tehnici *sgraffito* u razdoblju hrvatskog historicizma i to u okviru teorije arhitekta Gottfrieda Sempera. Razdobljem historicizma bavio se i Franko Ćorić, izlažući o historicističkim *asamblazima* kao posebnom fenomenu 19. stoljeća, prostorima poput Tusculuma don Frane Bulića na Manastirinama u Solinu ili burga Kreuzenstein grofa Wilczeka. Tema izlaganja Antuna Baće bila je Dom Ferijalnog saveza Nikole Dobrovića na Montovjerni u Dubrovniku u kontekstu njegove intencije, realizacije i transformacije. Izlaganje je otvorilo čitav niz važnih pitanja kao što su pitanje izvorne projektantske intencije, izmjene izvornoga projekta uvjetovane od strane gradske vlasti te pitanje naknadnih intervencija. Posljednju sesiju ovogodišnjega skupa otvorio je Marko Špikić izlaganjem na temu spomenika u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata, dotičući se niza i danas aktualnih pitanja kao što su: odnos i sprega konzervatorskoga djelovanja i politike, pitanje tretiranja i odnosa prema ruševinama, traume razorene baštine, (pseudo)povijesti, odgovora konzervatora na tada istaknute političke zahtjeve. Patricia Počanić izložila je opus kipara Branka Ružića stavljajući naglasak na materijal i pokazujući kako je zadatost samoga materijala za rezultat imala stvaranje suvremenoga umjetničkog izraza ovoga kipara. Ivor Kranjec izlagački dio skupa zatvorio je jednom posve suvremenom temom, pitanjem digitalizacije, to

jest virtualizacije kao suvremene metode u procesu očuvanja kulturne baštine. Kroz određene primjere pokazao je kako digitalne tehnologije omogućuju trajno čuvanje znanja u slučajevima kada je, uslijed sve veće devastacije povijesnoga krajolika, nemoguće očuvati materijalni trag baštine.

Od popratnoga programa, na kraju drugoga dana, predstavljani su nagrađivani studentski radovi iz područja povijesti umjetnosti, dobitnici nagrade za najbolji diplomski rad koju dodjeljuje Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske te je predstavljen rad studentice Rafaela Tassotti o zagrebačkim *krajputašima*, nagrađen Rektorovom nagradom. Na ovogodišnjemu skupu obilježile su se i dvije značajne obljetnice, dvadeset godina Dana Cvita Fiskovića, danas bijenalnog, skupa povjesničara umjetnosti u Hrvatskoj te 140 godina studija povijesti umjetnosti na Sveučilištu u Zagrebu. Simpozij je završen predstavljanjem zbornika radova s prethodnih XV. Dana Cvita Fiskovića, održanih u Zadru 2016. godine s temom *Likovne umjetnosti, arhitektura i povijesni identiteti*.

Na kraju možemo sažeti kako su i ovogodišnji Dani bili obilježeni dobrim izlaganjima, širokim rasponom tema koje su pokrile gotovo sva vremenska razdoblja i umjetničke forme te za rezultat imali niz novih spoznaja od kojih će se mnoge sigurno još dodatno učvrstiti i proširiti u pisanom obliku. Prije svega, bili su obilježeni zdravom i konstruktivnom raspravom, komunikacijom sa slušačima i otvorenim dijalogom među kolegama. ×